

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96

E-mail: ministry@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Від _____ № _____

На № _____ від _____

Народному депутатові України
Павленку Ю. О.

Про розгляд звернення

Шановний Юрію Олексійовичу!

Відповідно до листа Голови Верховної Ради України від 12.12.2014 № 11/10-54 Міністерство освіти і науки України розглянуло Ваш депутатський щодо забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту, в тому числі за інклюзивною формою, та надає відповідну інформацію.

Додаток: на 12 арк.

З повагою,

Міністр

С. М. Квіт

М2 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
№1/13-588 від 29.12.2014

арк. 1

**Кількість навчально-реабілітаційних центрів
для дітей з особливими освітніми потребами**

№	Назва областей	2013/2014 н.р..			2014/2015 н.р.		
		Всього закладів	у них:		Всього закладів	у них:	
			учнів	учителів		учнів	учителів
1	АРК	2	438	119	-	-	-
2	Вінницька	0	0	0	0	0	0
3	Волинська	3	453	131	3	449	114
4	Дніпропетровськ	22	3105	619	22	3118	646
5	Донецька	0	0	0	0	0	0
6	Житомирська	2	146	53	2	151	57
7	Закарпатська	1	19	3	1	26	6
8	Запорізька	0	0	0	0	0	0
9	Івано-Франківська	0	0	0	0	0	0
10	Київська	1	150	37	1	130	37
11	Кіровоградська	0	0	0	0	0	0
12	Луганська	2	227	34	0	0	0
13	Львівська	3	390	119	3	377	123
14	Миколаївська	0	0	0	0	0	0
15	Одеська	0	0	0	0	0	0
16	Полтавська	1	29	9	2	128	34
17	Рівненська	3	171	73	3	75	193
18	Сумська	0	0	0	0	0	0
19	Тернопільська	2	235	64	3	313	103
20	Харківська	1	86	20	1	99	27
21	Херсонська	0	0	0	0	0	0
22	Хмельницька	0	0	0	1	126	43
23	Черкаська	0	0	0	2	23	3
24	Чернівецька	1	116	35	1	114	39
25	Чернігівська	1	3	1	3	221	73
26	м. Київ	0	0	0	0	0	0
27	м. Севастополь	0	0	0	-	-	-
	Всього	45	5568	1317	48*	5468	1380

*У тому числі у 3 НРЦ передбачається лише денне перебування учнів.

Інформація про дітей, охоплених інклюзивним навчанням

№	Назва областей	2013/2014 н.р.				2014/2015 н.р.
		Кількість ЗОШ з інклюзивним навчанням	У них			Учнів у інклюзивних класах ЗНЗ (Держ. статистика)
			класів з інкл. навчанням	дітей	асистент ів учителів	
1	АРК	75	96	138	29	-
2	Вінницька	15	17	21	13	31
3	Волинська	55	76	85	27	145
4	Дніпропетровська	62	89	119	67	152
5	Донецька	22	32	71	19	0
6	Житомирська	42	57	63	40	83
7	Закарпатська	23	30	36	30	74
8	Запорізька	2	4	10	2	57
9	Івано-Франківська	4	6	8	1	5
10	Київська	96	187	240	103	232
11	Кіровоградська	19	30	33	11	58
12	Луганська	29	41	61	40	9
13	Львівська	29	59	96	22	97
14	Миколаївська	12	12	17	8	33
15	Одеська	24	49	49	2	92
16	Полтавська	51	100	129	24	176
17	Рівненська	50	52	64	38	86
18	Сумська	25	25	36	8	37
19	Тернопільська	31	35	48	8	44
20	Харківська	4	8	21	1	24
21	Херсонська	37	46	74	28	116
22	Хмельницька	32	111	242	28	212
23	Черкаська	24	37	40	2	56
24	Чернівецька	41	59	85	25	8
25	Чернігівська	20	24	24	17	56
26	м. Київ	15	63	291	40	282
27	м. Севастополь	2	2	4	2	-
	Всього	841	1347	2105	635	2165

Інформація за 2013/2014 н. р. надається відповідно до оперативних даних Департаментів (управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій, оскільки збір відповідних даних не передбачався Держстатом України.

**Кількість дітей, які потребують корекції фізичного та (або)
розумового розвитку і навчаються за індивідуальною формою
у загальноосвітніх навчальних закладах**

№	Назва областей	2013/2014 н.р.	2014/2015 н.р.
1	АРК	743	-
2	Вінницька	299	318
3	Волинська	530	558
4	Дніпропетровськ	306	296
5	Донецька	2046	1018
6	Житомирська	326	356
7	Закарпатська	577	588
8	Запорізька	306	339
9	Івано-Франківська	578	528
10	Київська	609	752
11	Кіровоградська	714	684
12	Луганська	649	262
13	Львівська	553	603
14	Миколаївська	184	201
15	Одеська	386	404
16	Полтавська	326	339
17	Рівненська	651	716
18	Сумська	355	390
19	Тернопільська	310	330
20	Харківська	270	260
21	Херсонська	217	241
22	Хмельницька	820	824
23	Черкаська	586	583
24	Чернівецька	443	429
25	Чернігівська	293	291
26	м. Київ	7	18
27	м. Севастополь	203	-
	Всього	13287	11328

Додаток 5

Кількість спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (за нозологіями) та дітей в них:

Типи закладів (для дітей)	2013/2014 н.р.		2014/2015 н.р.	
	Всього закладів	В них учнів	Всього закладів	В них учнів
Сліпих	6	760	6	728
Зі зниженим зором	24	3498	22	3248
Глухих	27	2658	23	2152
Зі зниженим слухом	22	2443	18	2040
Розумово відсталих	200	21763	172	18021
З порушенням опорно-рухового апарату	16	1930	15	1824
З тяжкими порушеннями мовлення	16	2968	10	1732
Затримкою психічного розвитку	26	3078	24	3183
Навчально-реабілітаційні центри	45	5568	48	5468
Всього	382	44666	338	38396

Інформація щодо освіти осіб з особливими потребами

Для забезпечення якісної освіти, створення передумов для подальшої інтеграції в суспільство дітей з особливими потребами Міністерством освіти і науки протягом 2013-2014 років удосконалено нормативно-правове та навчально-методичне забезпечення для учнів початкової та основної школи.

З метою оновлення змісту освіти та навчальних планів у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 607 затверджено нову редакцію Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, який впроваджено з 1 вересня 2014 року.

До початку 2014/2015 навчального року розроблено Типові навчальні плани спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (початкова школа), наказ Міністерства освіти і науки України від 28.01.2014 № 80, Типові навчальні плани спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, наказ Міністерства освіти і науки України від 22.04.2014 № 504.

Колегією Міністерства (протокол від 29.05.2014 № 3/3-19) схвалено та надано грифи навчально-методичному забезпеченню (навчальні програми, підручники, посібники), розробленому відповідно до нових навчальних планів, наказ Міністерства освіти і науки України від 24.06.2014 № 750 «Про надання навчальній літературі грифів Міністерства освіти і науки України».

Всього у 2014 році укладено договори на видання 40 назв підручників для навчання дітей з особливими потребами загальним накладом 47760 примірників, з них: 5 назв для сліпих дітей (579 примірників); 13 – для дітей зі зниженим зором (11764 примірників); 11 – для глухих дітей та дітей зі зниженим слухом (загальним накладом 6094 примірники); 7 назв для розумово відсталих дітей (23180 примірники); 6143 примірники для дітей із затримкою психічного розвитку.

У 2013 році з Державного бюджету України виділено 10 млн. грн. для забезпечення дітей з особливими потребами підручниками, у тому числі шрифтом Брайля. У межах передбаченого фінансування за державним замовленням 2013 року видано 60 назв підручників для дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі 11 назв підручників рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля) для сліпих дітей, загальним накладом – 2009 примірників. Для дітей із зниженим зором – 4970 підручників (5 назв), для глухих – 8348 (18 назв), для дітей із зниженим слухом – 2878 (7 назв), для

розумово відсталих – 38160 (13 назв), для дітей із затримкою психічного розвитку – 6302 примірники (6 назв).

Враховуючи соціальне значення фінансування витрат на придбання сучасного навчально-матеріального обладнання для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, Міністерством надано відповідні пропозиції до Державної програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2012 р. № 706.

Пунктом 2 розділу XII «Освіта (стаття 24 Конвенції про права інвалідів)» зазначеної Державної програми передбачено щорічне бюджетне фінансування відповідних заходів, зокрема: розроблення програмного забезпечення синтезу української мови (український синтезатор) для мовного доступу осіб із ураженнями органів зору до україномовної текстової інформації на моніторі комп'ютера чи дисплеї мобільного телефону; забезпечення комп'ютерними програмами навчального та загального призначення для дітей з ураженням органів зору та слуху; видання підручників, у тому числі шрифтом Брайля. Проте, кошти з державного бюджету на реалізацію зазначених заходів не виділялися.

Для виконання заходів зазначеної Державної цільової програми Міністерство освіти і науки два роки поспіль зверталось до Міністерства фінансів України щодо виділення з державного бюджету коштів у 2015 році на зазначені цілі (листи МОН від 16.09.2013 № 1/12-7481, від 12.09.2014 № 1/12-6421).

За повідомленням обласних органів управління освітою, на покращення матеріально-технічної бази спеціальних шкіл-інтернатів, окрім загального фонду (згідно з Бюджетним кодексом України загальноосвітні навчальні заклади фінансуються з місцевих бюджетів), залучаються кошти з інших джерел не заборонених законодавством. Зокрема, у 2013 році на зазначені цілі залучено 567,3 тис. грн. у Донецькій, 927,4 тис. грн. у Житомирській, понад 400 тис. грн. у Рівненській, 175,7 тис. грн. у Чернігівській, 571,3 тис. грн. у Херсонській та інших областях.

На сьогодні для навчання дітей з особливими освітніми потребами діє розширена мережа загальноосвітніх навчальних закладів, а саме: спеціальні загальноосвітні школи, школи-інтернати, навчально-реабілітаційні центри, де можуть здобувати відповідний рівень освіти діти із складними вадами розвитку, спеціальні та інклюзивні класи у загальноосвітніх школах.

Інформація про кількість спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів та учнів у них за 2013/2014 та 2014/2015 навчальні роки у розрізі областей додається (додаток 1-3, 5).

Окрім того, у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів за індивідуальною формою навчаються 11328 дітей з особливими потребами (додаток 6).

Міністерством спільно з органами управління освітою місцевої виконавчої влади та органами місцевого самоврядування планомірно

реалізується комплекс заходів щодо розвитку мережі навчальних закладів, які запроваджують інклюзивне навчання, забезпечення архітектурної доступності та пристосування навчальних приміщень до потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями, підвищення професійного рівня педагогів, зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів тощо.

Моніторинг діяльності органів управління освітою в частині визначення кількості опорних навчальних закладів для відкриття в них інклюзивних класів та забезпечення їх функціонування свідчить про позитивну тенденцію щодо запровадження інклюзивного навчання.

За оперативним даними близько 20 відсотків від загальної кількості навчальних закладів системи освіти є доступними для дітей з обмеженими фізичними можливостями, 45 відсотків – частково доступними. Забезпечення повної доступності навчальних закладів потребує значних коштів, у зв'язку з чим здійснюється поступово.

Найбільше архітектурно доступних навчальних закладів (80%) у Хмельницькій, (63%) Івано-Франківській, (84%) Миколаївській, (53%) Одеській, (52%) Донецькій, (48%) Вінницькій, (55%) Житомирській областях.

Недостатньо уваги приділяється цьому питанню у Дніпропетровській (9%), Луганській (8%), Харківській (6%), Чернігівській (9%) областях.

Вирішення питання інтеграції дітей у загальноосвітній простір ускладнюється недостатньою кількістю автобусів, спеціально пристосованих для перевезення дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Для сприяння учням з порушеннями розвитку у засвоєнні програмового матеріалу до штату шкіл з інклюзивним навчання уведено 635 посад асистентів учителів.

За статистичними даними у 2014/2015 н.р. в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл навчається 2,2 тис. учнів з особливими потребами.

За оперативними даними регіональних органів управління освітою у 2013/2014 н.р. у 841 загальноосвітньому навчальному закладі функціонувало 1,3 тис. класів з інклюзивним навчанням, у яких навчалися 2,1 тис. учнів з особливими освітніми потребами.

Інформація щодо кількості дітей з особливими потребами, які навчаються в інклюзивних класах у розрізі регіонів додається (додаток 4).

Окрім того, у 2014/2015 навчальному році 4955 дітей з порушеннями психофізичного розвитку здобували освіту у 468 спеціальних класах загальноосвітніх шкіл.

На сьогодні статистика не відображає інформації щодо кількості закладів з інклюзивним навчання, класів, кадрового забезпечення. Відповідні зміни планується внести до форм статистичної звітності у 2016 році.

Питання щодо впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах у 2013 році розглядалося на колегії Міністерства, де керівникам органів управління освітою визначено завдання щодо подальшої

роботи по створенню безбар'єрного середовища в навчальних закладах різних типів, реалізуючи при цьому право батьків усвідомленого вибору навчального закладу для навчання дітей з особливими потребами освіти, залучення волонтерів з числа студентів вищих педагогічних навчальних закладів для надання допомоги дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах.

З метою координації діяльності регіональних органів управління освітою щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами Міністерством освіти і науки України видано накази:

Про затвердження плану заходів, щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі дітей-інвалідів від 14.06.2013 № 768;

Про організацію діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій від 04.06.2013 № 680;

Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року від 23.07.2013 № 1034;

Про діяльність санаторних та спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів від 09.12.2013 № 1723;

Про виконання рішення колегії від 23.01.2014 (протокол №1/2-2) про діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій (наказ МОН України, Національної академії педагогічних наук України від 09.04.2014 № 346/50).

На допомогу керівникам та педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів протягом 2013-2014 років Міністерством підготовлено інструктивно-методичні листи щодо організації навчання дітей з особливими освітніми потребами:

Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання від 02.01.2013 № 1/9-1;

Про вжиття заходів щодо забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами від 08.08.2013 1/9 -538;

Про організацію навчально-виховного процесу учнів з розумовою відсталістю та затримкою психічного розвитку від 13.08.2014 № 1/9-413;

Про забезпечення безперешкодного доступу до навчальних закладів від 13.08.2014 № 1/9-414;

Про навчальні плани та програми спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів на 2014/2015 навчальний рік від 25.06.2014 № 1/9-335;

Про забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами, з числа переселенців із місць проведення антитерористичної операції від 04.09.2014 № 1/9-445

Для підготовки педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзії розроблено навчальні курси «Диференційоване викладання в інклюзивних класах», «Види оцінювання в інклюзивному класі», «Професійна співпраця в інклюзивній школі», «Лідерство в інклюзивній школі», «Основи інклюзивної

освіти», які рекомендовано до впровадження у вищих навчальних закладах та інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Особливістю освітянської управлінської діяльності є співпраця з громадськими організаціями, які опікуються питаннями державної підтримки, соціального захисту дітей з інвалідністю. Для Міністерства освіти і науки, насамперед, це – Національна Асамблея інвалідів України, українські товариства глухих, сліпих, Асоціація тифлопедагогів України, Асоціація корекційних педагогів України, Асоціація офтальмологів України, Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю, ряд інших громадських організацій.

В рамках співпраці з Всеукраїнським фондом «Крок за кроком», за підтримки Комітету з питань освіти і науки Верховної Ради України, агентства США з міжнародного розвитку (USAID) у Вінницькій, Рівненській, Черкаській областях та м. Києві реалізується проект «Інклюзивна освіта: крок за кроком», який передбачає створення на базах психолого-медико-педагогічних консультацій інклюзивних ресурсних центрів. Основною метою діяльності таких центрів є надання підтримки батькам дітей з особливими потребами, а також поширення інклюзивних освітніх практик шляхом обміну інформацією та знаннями.

Протягом 2013-2014 років у рамках експериментального дослідження за підтримки Міністерства Українським центром оцінювання якості освіти спільно з громадською організацією незрячих «Реаресурс» на базі п'яти спеціальних навчальних закладів для сліпих дітей було проведено тестування з української мови, літератури та історії України. Для цього було здійснено адаптацію тестових завдань відповідно до потреб вищезазначеної категорії осіб, а також друк тестових матеріалів шрифтом Брайля.

У рамках співпраці з Інститутом спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України протягом 2012-2014 років розроблено навчально-методичні посібники:

Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти. Програма курсу. – К.: «А.С.К.», 2012. – 32 с.

Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчальна програма. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – С. 1-20. (Серія «Інклюзивна освіта»).

Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / За ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: «А.С.К.», 2012. – 308 с.

Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Колупаєвої А.А. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с.

Навчально-методичний посібник для батьків дітей дошкільного віку з особливими потребами / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 192 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

Навчально-методичний посібник для батьків дітей з особливими освітніми потребами (Частина II) / За заг. ред. Колупаєвої А. А. – Вид. 2-ге, допов. І переробл. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 128 с.

Колупаєва А.А., Будяк Л.В., Білозерська І.О. та ін. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник для ВНЗ/за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: «А.С.К.», 2012. – 308 с.

Колупаєва А. А., О.М. Таранченко. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навч.-метод. посібник / А. А. Колупаєва, – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 80 с.

Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посібник / Колупаєва А. А., Коваль Л. В. та інші. – К.: 2014. – 240 с.

Директор департаменту загальної
середньої та дошкільної освіти

Ю. Г. Кононенко

**Кількість спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей,
які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку**

№	Назва областей	2013/2014 н.р.			2014/2015 н.р.		
		Всього закладів	у них		Всього закладів	у них	
			учнів	учителів		учнів	учителів
1	АРК	13	1882	502	0	0	0
2	Вінницька	19	1603	461	19	1703	491
3	Волинська	10	1264	338	10	1233	318
4	Дніпропетровськ	26	3473	707	26	3466	739
5	Донецька	32	4184	810	14	1660	332
6	Житомирська	12	1346	380	12	1298	379
7	Закарпатська	9	730	183	9	673	186
8	Запорізька	16	3144	663	16	3126	673
9	Івано-Франківська	13	1213	387	13	1163	363
10	Київська	9	762	226	9	729	224
11	Кіровоградська	13	1380	357	12	1360	361
12	Луганська	16	1798	424	4	477	99
13	Львівська	20	2288	673	20	2201	692
14	Миколаївська	12	1528	318	12	1503	328
15	Одеська	23	2516	612	23	2562	608
16	Полтавська	16	1773	404	16	1707	405
17	Рівненська	14	1428	420	14	1429	419
18	Сумська	14	1167	340	14	1155	342
19	Тернопільська	6	679	215	6	656	203
20	*Харківська	15	2201	489	15	2250	494
21	Херсонська	12	1024	264	11	994	257
22	Хмельницька	13	1241	337	13	1145	324
23	Черкаська	11	1153	279	13	1124	269
24	Чернівецька	7	1005	285	7	942	225
25	Чернігівська	10	736	248	10	738	261
26	м. Київ	20	2996	790	20	3102	804
27	м. Севастополь	1	152	60	0	0	0
	Всього	382	44666	11172	338	38396	9796

* у м. Харкові 1 приватна спеціальна школа, де навчаються
15 учнів з розумовою відсталістю

Кількість спеціальних шкіл-інтернатів та в них учнів

№	Назва областей	2013/2014 н.р.		2014/2015 н.р.	
		Всього закладів	у них учнів	Всього закладів	у них учнів
1	АРК	7	759	-	-
2	Вінницька	18	1444	18	1533
3	Волинська	8	824	8	796
4	Дніпропетровськ	23	3274	23	3271
5	Донецька	32	4184	14	1660
6	Житомирська	12	1313	12	1298
7	Закарпатська	9	730	9	673
8	Запорізька	16	3144	16	3126
9	Івано-Франківська	12	1063	12	1011
10	Київська	7	651	7	609
11	Кіровоградська	9	1111	9	1075
12	Луганська	14	1571	4	477
13	Львівська	20	2288	20	2201
14	Миколаївська	10	1227	10	1212
15	Одеська	18	1988	18	2024
16	Полтавська	14	1383	14	1344
17	Рівненська	13	1285	13	1275
18	Сумська	10	863	10	847
19	Тернопільська	5	571	5	552
20	Харківська	14	2186	14	2232
21	Херсонська	9	828	8	787
22	Хмельницька	11	1104	11	1016
23	Черкаська	10	1091	12	1063
24	Чернівецька	7	1005	7	942
25	Чернігівська	8	580	8	570
26	м. Київ	17	2639	17	2731
27	м. Севастополь	1	152	-	-
	Всього	334	39258	299	34325